

Васильченко Л., Шацька Н. Аналіз готовності педагогів базової середньої освіти до запровадження інтегративного підходу в освітній процес. *Освіта. Інноватика. Практика*, 2023. Том 11, № 4. С. 6-12. DOI: 10.31110/2616-650X-vol11i4-001

Vasylychenko L., Shatska N. Analiz hotovnosti pedahohiv bazovoi serednoi osvity do zaprovadzhenia intehratyvnoho pidkhodu v osvitnii protses [Analysis of the readiness of basic secondary education teachers to implement an integrative approach in the educational process]. *Osvita. Innovatyka. Praktyka – Education. Innovation. Practice*, 2023. Vol. 11, No 4. S. 6-12. DOI: 10.31110/2616-650X-vol11i4-001

УДК 373.5.091.12:37.091.313]:159.9
DOI: 10.31110/2616-650X-vol11i4-001

Лілія ВАСИЛЬЧЕНКО

Комунальний заклад «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти»

Запорізької обласної ради, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-5392-048X>

liliwasil@gmail.com

Наталія ШАЦЬКА

Комунальний заклад «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти»

Запорізької обласної ради, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-6482-8435>

nchac@ukr.net

АНАЛІЗ ГОТОВНОСТІ ПЕДАГОГІВ БАЗОВОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ДО ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕГРАТИВНОГО ПІДХОДУ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС

Анотація. На сучасному етапі розвитку суспільства з'являється розуміння того, що реалізація інтеграційних процесів, яка відбувається в усіх царинах життєдіяльності людини, має базуватися на новій освітній парадигмі, суть якої полягає в досягненні принципово нових цілей підготовки здобувача освіти. Будучи загальнонауковою категорією, інтеграція функціонує в педагогіці особливим чином, відповідно до канонів педагогічних систем. Сутність педагогічної інтеграції полягає у протіканні об'єднавчих дій усіх елементів освітнього процесу, а саме, змісту, форми, методів для її досягнення, що має прояв у розширенні функцій освіти (інтегративна функція), інноваційному навчанні (інтегроване навчання); модернізації освіти (інтегративні технології навчання); результаті освіти (цілісна особистість).

Здійснений аналіз дозволив констатувати, що серед учителів мовно-літературної галузі переважають ті, які навчають учнів пілотних класів українській мові й літературі (33% педагогів), таке поєднання є традиційним для українських філологів. Водночас 12,2% респондентів зазначили, що викладають у п'ятикласників різні інтегровані курси: курс літератур і мовно-літературний курс. Загалом серед респондентів дослідження частка учителів природничої галузі складає 9,4%, серед них 95,5% указали, що викладають у пілотному /-их класі /-ах інтегрований курс «Пізнаємо природу».

Під час розгляду питання було з'ясовано, що такий підхід до викладання предметів має свої переваги, але має й застереження. Серед переваг – зменшення кількості предметів за рахунок інтегрування, паралельне одержання знань, застосування сучасних форм і методів проведення уроку, здатність критично осмислювати подане явище з різних кутів наукового надбання, співпраця учитель-учень та інші. Серед пересторог – підготовка кадрів щодо викладання таких курсів, готовність педагогів до перекваліфікації, до збільшення об'єму навантаження на їх знанняву парадигму, враховуючи кількість годин щотижневого навантаження, збільшення часу на підготовку до уроків тощо. Ці питання потребують додаткового дослідження.

Ключові слова: педагогічна інтеграція; інтегративний підхід; інтегрований курс; готовність до професійної діяльності.

Lilia VASYLCHENKO

Municipal institution "Zaporizhsky Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education"

Zaporizhzhia Regional Council, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0002-5392-048X>

liliwasil@gmail.com

Natalia SHATSKA

Municipal institution "Zaporizhsky Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education"

Zaporizhzhia Regional Council, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0002-6482-8435>

nchac@ukr.net

ANALYSIS OF THE READINESS OF BASIC SECONDARY EDUCATION TEACHERS TO IMPLEMENT AN INTEGRATIVE APPROACH IN THE EDUCATIONAL PROCESS

Abstract. At the current stage of the development of society, there is an understanding that the implementation of integration processes, which takes place in all areas of human life, should be based on a new educational paradigm, the essence of which is to achieve fundamentally new goals of training an education seeker. Being a general scientific category, integration functions in pedagogy in a special way, according to the canons of pedagogical systems. The essence of pedagogical integration is the flow of unifying actions of all elements of the educational process, namely, content, form, methods for its achievement, which is manifested in the expansion of educational functions (integrative function), innovative learning (integrated learning); modernization of education (integrative learning technologies); as a result of education (holistic personality).

The analysis made it possible to state that among the language and literature teachers there are those who teach Ukrainian language and literature to students of pilot classes (33% of teachers), this combination is traditional for Ukrainian philologists. At the same time, 12.2% of respondents noted that they teach fifth-graders various integrated courses: a literature course and a language and literature course. In general, among the survey respondents, the share of science teachers is 9.4%, among them 95.5% indicated that they teach the integrated course "Learning about nature" in the pilot class.

During the consideration of the issue, it was found that this approach to teaching subjects has its advantages, but also has caveats. Among the advantages are a reduction in the number of subjects due to integration, parallel acquisition of knowledge, the use of modern forms and methods of conducting the lesson, the ability to critically interpret the presented phenomenon from different angles of scientific knowledge, teacher-student cooperation, and others. Among the cautions are the training of personnel for teaching such courses, the readiness of teachers for retraining, for increasing the volume of loads on their knowledge paradigm, taking into account the number of hours of weekly workload, increasing the time for preparing lessons, etc. These questions require additional research.

Keywords: pedagogical integration; integrative approach; integrated course; readiness for professional activity.

Актуальність. XXI століття несе багато потужних змін у розвитку науки, техніки і освіти, яка є запорукою розвитку суспільства в цілому. У XX столітті пріоритетом було здобуття вищої освіти, у XXI – навчання протягом усього життя. У дослідженні «Future of Work 2030: як підготуватися до змін в Україні» зазначається, що «освіта – це вже не лінійний процес із кінцевою точкою отримання одного диплома, а безперервний і плавний процес, який повинен допомогти людям адаптуватися до змін у технологічних, економічних та соціальних умовах. Тому, на думку експертів (-ок) і молоді, у шкільній освіті назріла потреба кардинальних змін. Передусім ідеться про зміну змісту освіти. Навчальна програма має стати мультидисциплінарною та практико орієнтованою, що зазначено і в глобальних дослідженнях.

У майбутньому вивчення окремих предметів буде поступово зникати, натомість можуть з'являтися міждисциплінарні комплексні курси. Такий підхід виховуватиме в учнів / учениць здатність комплексно підходити до проблеми та розв'язувати її. Крім того, він сприятиме успішній адаптації учнів / учениць у майбутньому професійному середовищі. Адже більшість професій сьогодення та майбутнього перебуває на перетині кількох дисциплін» [5].

Саме тому актуальною стає проблема інтеграції предметів в освітньому просторі з огляду ще й на їх велику кількість (близько 20), що спричиняє перевантаження школярів. Інтеграція – це не тільки перехід на дванадцятирічну шкільну освіту, копіювання назв та формальних правил. Це зміни самої філософії освіти, її мети і завдань.

На сучасному етапі розвитку суспільства з'являється розуміння того, що реалізація інтеграційних процесів, яка відбувається в усіх царинах життєдіяльності людини, має базуватися на новій освітній парадигмі, суть якої полягає в досягненні принципово нових цілей підготовки здобувача освіти, зовсім в іншому рівні освіти окремої особистості: гармонізація стосунків людини та природи через оволодіння сучасною науковою картиною світу; оволодіння сучасними методами наукового пізнання, які стимулюють інтелектуальний розвиток та збагачують мислення; успішна соціалізація, яка досягається зануренням до існуючого культурного, техногенного та цифрового середовища; самоосвіта набуває неперервного характеру; широта базової освіти дозволить досить швидко змінювати галузі професійної діяльності. Освітнє середовище стає базою інтеграції знань та розвитку гуманістичних стосунків.

Аналіз наукових досліджень. Теоретичний аналіз наукової літератури свідчить, що з кінця XX століття у ході інтеграційних процесів педагогічна діяльність все більшою мірою потребує розширення меж вузької спеціалізації. Реформування системи освіти встановило факти, які підтверджують необхідність створення особливих педагогічних систем, фундаментальних педагогічних структур, що зорієнтовані на універсальні та узагальнюючі знання, на формування загальної культури та розвиток здатності особистості до цілісного світосприйняття. Становлення й розвиток теорії інтеграції досліджували вітчизняні та зарубіжні вчені С. Клепка, І. Козловська, В. Ільченко, С. Гончаренко, Ю. Мальований, І. Бех, Н. Бібік, К. Гуз, Н. Пахомова, М. Чапаєв, О. Данилюк, А. Степанюк, О. Ярошенко, Л. Дольнікова, О. Мітрясова, Т. Пушкарьова, Н. Симакова, С. Старченко, А. Хрипкова, А. Усова, Л. Масол, О. Просіна, Р. Арцишевський, М. Арцишевська, Я. Собко, О. Яворук, В. Загвязинський, В. Ледньов, М. Берулава, Ю. Дік, І. Пастирська, С. Матісон, М. Фріман та ін [6].

Аналіз наукової літератури з проблеми готовності до професійної діяльності показав, що існують різні підходи:

1) функціональний підхід, де готовність є особливим психологічним станом (Е. Ільїн, А. Прангішвілі, А. Пуні, Д. Узнадзе та ін.);

2) особистісний підхід, що трактує готовність як стійку характеристику особистості, що виражається в прояві індивідуальних якостей, які сприяють ефективному здійсненню діяльності. (Н. Кузьміна, А. Леонтьєв, В. Сластенін та ін.);

3) особистісно-діяльнісний підхід, коли готовність розглядається як поєднання властивостей особистості та готовності людини до виконання необхідних дій і виражається в цілісному прояві всіх сторін особистості, що дозволяє їй ефективно виконувати свої функції (М. Дяченко, І. Зимня та ін.) [15].

Метою нашої статті є аналіз готовності вчителів шкільних предметів базової середньої освіти (мовно-літературна та природнича галузь) до викладання інтегрованих курсів за новим Державним стандартом в умовах Нової української школи.

Виклад основного матеріалу. Людство постійно накопичує наукові факти, вбачаючи у цьому своє головне призначення, саме тому зміст великої кількості різноманітних наук давно перетнув межі людського розуму та обмежив можливості кожного з нас охопити усі знання.

Враховуючи особливості розвитку наукового й інформаційного сучасного середовища, а також ролі та місця освіти, через яку здобувачі освіти входять у світ науки й культури, у завданнях реформування змісту освіти передбачено необхідність побудови освітнього процесу на засадах інтегративного підходу.

Зважаючи на досвід провідних країн світу та власний, український, розроблено Концепцію НУШ та проведено відповідні зміни в законодавстві щодо розбудови освіти за інтегративним підходом [9,14,15]. Новий державний стандарт базової середньої освіти та типова освітня програма пропонують учителю на вибір викладання основ наук за традиційним, предметним, підходом або інтегровані курси з предметних галузей [3].

Будучи загальнонауковою категорією, інтеграція функціонує в педагогіці особливим чином, відповідно до канонів педагогічних систем. Сутність педагогічної інтеграції полягає у протіканні об'єднувачих дій усіх елементів освітнього процесу, а саме, змісту, форми, методів для її досягнення, що має прояв у розширенні функцій освіти (інтегративна функція), інноваційному навчанні (інтегроване навчання); модернізації освіти (інтегративні технології навчання); результаті освіти (цілісна особистість).

На думку дослідників «інтеграція вирішує основні суперечності освіти – протиріччя між безмежністю знань та обмеженими людськими ресурсами. Навіть компетентності й компетенції є інтегрованим результатом навчальної діяльності учнів і формуються передусім на основі інтегрування змісту освіти» [7].

Вітчизняна вчена Тетяна Засекіна провела детальний аналіз поняття педагогічна інтеграція, визначивши її як різновид наукової інтеграції, здійснюваної в рамках педагогічної теорії й практики. Термін «педагогічна інтеграція» передбачає пояснення, прогнозування конкретних проявів інтеграції та управління ними в межах предмета педагогіки відповідно до її завдань. Природно, що і принципи, і форми, і методи така інтеграція матиме свої, педагогічні [6].

Зміни у підходах до формування змісту освіти, запровадження нових підходів, а саме стосовно інтегрованого навчання – це певний виклик для вчителя, бо тоді й педагог повинен мислити інтегровано, бути дослідником, менеджером, фасилітатором тощо та уміти співпрацювати зі здобувачем освіти. Від того, наскільки вчителі готові до впровадження таких змін, до нових ролей (коуча, тьютора, фасилітатора, модератора, ментора) залежить успіх реформ в освіті.

Катерина Молодик, вчителька української мови і літератури, переможець всеукраїнського конкурсу «Учитель року – 2021» переконана, що «так, без сумніву, цікаво може бути не лише дітям, а й педагогам. Моделюючи співпрацю, поєднуючи різні дисципліни, вчителі не лише створюють новий навчальний сенс, шукають нові, нестандартні форми подання матеріалу, але й покращують власну взаємодію та професійну атмосферу навчального закладу. Інтеграція не тільки сприяє розвитку світогляду, критичного мислення учнів, але й налагоджує спілкування, співпрацю та взаємодію між вчителями. Предметні кафедри навчального закладу не повинні існувати окремо [8].

Наприклад, серед пріоритетів викладання «Інтегрованого мовно-літературного курсу (українська мова, українська та зарубіжні літератури). 5-6 клас» є інтеграція різних видів мовленнєвої діяльності; закладення основ дослідницької діяльності в роботі з мовними та літературними явищами; прагматична спрямованість видів навчальної діяльності і пропонованого змісту; задоволення потреб школярів у взаємодії зі словом і за допомогою слова з іншими для досягнення особистісних та спільних цілей; забезпечення творчої самореалізації, академічної свободи учня та становлення його особистості як компетентного мовця і читача, зокрема через прилучення до загальнолюдських, національних культурних цінностей, читання творів української та зарубіжних літератур [10].

Прослідкуємо, що ж розуміється під готовністю педагога до впровадження інтегративного підходу до викладання. Погоджуємося з думкою М. Дьяченко та Л. Кандибович, які розглядають готовність як «єдність професійно важливих якостей особистості й настрою на майбутню діяльність» [2].

З одного боку, готовність є особистісною (емоційно-інтелектуальна, волевов, мотиваційна, що включає інтерес, ставлення до діяльності, почуття відповідальності, упевненість в успіхові, потребу виконання поставлених завдань на високому професійному рівні, керування своїми почуттями, мобілізацію сил, подолання невпевненості тощо); з іншого – операційно-технічною, що включає інструментарій педагога (професійні знання, уміння, навички й засоби педагогічного впливу) [13].

Проаналізувавши матеріали відкритих джерел щодо готовності педагогів до роботи в умовах НУШ, з'ясували, що обізнані з особливостями НУШ 68% вчителів (2021). Крім того, зазнала змін

мотивація вчителів щодо підвищення власної фахової майстерності (2022). Так, серед чинників, що мотивують учителів підвищувати фаховість, превалюють професійні, зокрема, можливість самореалізації (63,8%), більше свободи в здійсненні інноваційної діяльності (56,8%) і мотиваційний чинник «я просто люблю свою роботу» (54,9%). За п'ять років (2017-2022) спостерігаємо підвищення професійного рівня педагогічних працівників. Так, на 9,0% зросла частка педагогічних працівників – спеціалістів вищої кваліфікаційної категорії (з 49,4% у 2017/2018 н.р. до 54,3% у 2021/2022 н.р.), у сільській місцевості – на 7,8%, у містах – на 1,8%. Частка педагогічних працівників цієї кваліфікаційної категорії зросла пропорційно як на рівні початкової школи, так і на рівні базової і профільної школи [12].

Варто зазначити, що у дослідженні «Моніторинг НУШ. Результати та рекомендації: перший етап, 2019-2020 рр.» засвідчено що вчителі у селах рідше практикують інтегроване навчання, ніж у містах, а також що вони менш оптимістичні в оцінці важливості більшості рис інтегрування. У пілотних школах (початкова школа) на уроках української мови та частково «Я досліджую світ» було зафіксовано більше прикладів співпраці вчителів із учнями, ніж конфлікту/домінування. Цей факт може бути пов'язаний із тим, що в пілотних класах проходять апробацію інтегровані мовно-літературний курс та курс «Я досліджую світ», реалізуючи які учителі більше налаштовані на співпрацю з учнями [11].

Найбільш упевнено почуваються респонденти щодо організації класу (75,7%), навчання грамоти (73,8%) і методик викладання математики (70,5%), а найменш – щодо інтеграції загалом (45,9% «повністю підготовлені») і зокрема щодо інтегрованого курсу «Я досліджую світ» (45,1%) та об'єднання української мови і літератури в один предмет (18%).

На основі компетентнісного підходу підготовлені до викладання 56,7% учителів, у порівнянні з попереднім етапом дослідження (2019); цього річ частка «повністю підготовлених» збільшилася на 12,5% і до інтеграції в освітньому процесі – майже на 7%. Брати участь у розробці програми свого навчального закладу з якогось інтегрованого курсу / навчального предмета цілком готові майже 65% респондентів, що у середньому на 15% більше у порівнянні з результатами дослідження 2019 р. і на 8% більше ніж у 2018 р.

Майже однакові частки респондентів «повністю або швидше схвалюють» розробку інтегрованих навчальних предметів (46,9 % і 46% відповідно). Інтеграція – 45,9% респондентів «повністю підготовлені» і 50,1% «швидше підготовлені» до реалізації завдань інтегрованого навчання. Інтегрований курс «Я досліджую світ» – 45,1% респондентів «повністю підготовлені» і 49,1% «швидше підготовлені» до викладання цього курсу, метою якого є формування в учнів цілісної картини світу в процесі опанування соціального досвіду. Варто зауважити, що майже 6% учителів «швидше або зовсім не підготовлені» до викладання курсу «Я досліджую світ» [4].

Звернімося до «Моніторингового дослідження щодо впровадження реформи НУШ у пілотних закладах освіти (базова школа)». У дослідженні взяли участь 843 учителі (34,7% від запланованого обсягу вибірки) з 87 пілотних закладів загальної середньої освіти (64,0%). Варто зауважити, що дослідження проводилось у період дії воєнного стану в Україні, тому дослідники перед початком опитування отримали додаткову інформацію про пілотні заклади освіти, які підтвердили свою готовність брати участь у дослідженні, зокрема й на тимчасово окупованих територіях. Також у зв'язку з активними бойовими діями на територіях Донецької і Луганської областей було ухвалено рішення не залучати до анкетування респондентів із цих регіонів.

Задіяні у викладанні навчальних предметів мовно-літературної галузі п'ята частина (20,3%) учителів-респондентів дослідження. Натомість менше відсотка (0,8 %) учителів викладають міжгалузеві інтегровані курси (рис. 1). Такий невисокий показник може свідчити про недостатню підготовленість учителів до викладання саме інтегрованих курсів. Зазначимо, що інтегративний підхід є одним із важливих аспектів реформи НУШ, особливо на рівні базової школи [12].

Рис. 1. Розподіл відповідей учителів щодо освітньої галузі предмета/ інтегрованого курсу, який вони викладають в пілотних класах [12]

Для забезпечення реалізації проєкту авторськими колективами було розроблено модельні програми, навчальні підручники / посібники. У цьому розділі інформаційно-аналітичних матеріалів розглянуто навчально-методичне забезпечення учителів пілотних класів за освітніми галузями.

Мовно-літературна галузь. Загалом кожен п'ятий респондент дослідження викладає предмети / інтегровані курси, що належать до мовно-літературної галузі. Найбільша частка (третина) учителів викладають українську мову й літературу, майже кожен четвертий – лише зарубіжну літературу, а 16,9% учителів – лише українську мову. Також 12,2% респондентів викладають у п'ятикласників різні інтегровані курси, як-то: інтегрований курс літератур (української й зарубіжної), інтегрований мовно-літературний курс.

Відповідно модельними програмами інтегрованих курсів послуговуються 8,6 % респондентів – «Інтегрований курс літератур (української та зарубіжної). 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Яценко Т., Тригуб І.) і 1,1% учителів – «Інтегрований мовно-літературний курс (українська мова, українська та зарубіжні літератури). 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Старагіна І., Новосьолова В., Терещенко В., Романенко Ю., Блажко М., Ткач П., Панченков А., Волошенюк О.) [12].

Природнича галузь. Загалом серед респондентів дослідження частка учителів природничої галузі складає 9,4 %, серед них 95,5 % указали, що викладають у пілотному /-их класі /-ах інтегрований курс «Пізнаємо природу». Зауважимо, що для викладання природничої галузі автори модельних програм пропонували лише інтегровані курси «Пізнаємо природу» (4 варіанти), «Природничі науки» (1 варіант) та «Довкілля» (1 варіант). Отже, вчителі природничої галузі не мали вибору щодо викладання на відміну від інших галузей освіти.

Можемо припустити, що вчителі природничої галузі мають уже певний досвід викладання за інтегративним підходом, оскільки з 2018 по 2022 рік відбувався експеримент всеукраїнського рівня «Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення інтегрованого курсу «Природничі науки» для 10-11 класів закладів загальної середньої освіти на серпень 2018 – жовтень 2022 рр», в якому активну участь взяли вчителі Запорізького регіону. Більш детально підсумки цієї роботи ми описали в інших статтях, де саме проаналізували готовність вчителів природничої галузі до запровадження інтегративного підходу в освітню діяльність [1].

Понад 55% учителів природничої галузі викладають цей курс за модельною програмою «Пізнаємо природу». 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (авт. Біда Д., Гільберг Т., Колісник Я.), а 36,9 % респондентів – «Пізнаємо природу». 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (авт. Коршевнік Т.).

Найбільша частка вчителів (57,5%) при викладанні інтегрованого курсу як основного використовує підручник «Пізнаємо природу» (авт. Біда Д., Гільберг Т., Колісник Я.), а третина вчителів – «Пізнаємо природу» (авт. Янкавець О., Дубчак О., Ільченко Г.) [12].

Міжгалузеві інтегровані курси. Загалом найменша частка (0,8%) респондентів дослідження викладає в пілотних класах міжгалузеві інтегровані курси, серед них трохи більше учителів – «Драматургію і театр». Майже на 15% більше вчителів при викладанні міжгалузевого інтегрованого курсу користуються посібником / підручником чи матеріалами, що розроблені видавництвом або авторським колективом, при цьому частка педагогів, які використовують власні матеріали, розроблені за методичними рекомендаціями авторів модельних програм становить 42,7 %.

Здійснений аналіз дозволив констатувати, що серед учителів мовно-літературної галузі переважають ті, які навчають учнів пілотних класів українській мові й літературі (33% педагогів), таке поєднання є традиційним для українських філологів. Водночас 12,2% респондентів зазначили, що викладають у п'ятикласників різні інтегровані курси: курс літератур і мовно-літературний курс.

Серед педагогів природничої галузі 95,5 % респондентів у пілотних класах викладають інтегрований курс «Пізнаємо природу», зокрема понад 55% учителів для цього користуються модельною програмою «Пізнаємо природу». 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (авт. Біда Д., Гільберг Т., Колісник Я.), при цьому 57,5% респондентів зазначили, що як основний використовують підручник цього ж авторського колективу («Пізнаємо природу» (авт. Біда Д., Гільберг Т., Колісник Я.) [12].

Міжгалузеві інтегровані курси викладає найменша частка респондентів дослідження (0,8% від загальної кількості учителів, які взяли участь в опитуванні), при цьому трохи більше вчителів – «Драматургію і театр». Майже 60 % учителів користуються під час викладання свого курсу підручниками, посібниками або матеріалами, розробленими видавництвом та / або авторським колективом [12].

Висновок. Отже, зазначимо, що інтегративний підхід до викладання є важливим, адже під час надання й одержання освіти потрібно вміти поєднувати, аналізувати знання, застосовуючи різноманітні навички. Під час розгляду питання було з'ясовано, що такий підхід до викладання предметів має свої переваги, але має й застереження. Серед переваг – зменшення кількості предметів

за рахунок інтегрування, паралельне одержання знань, застосування сучасних форм і методів проведення уроку, здатність критично осмислювати подане явище з різних кутів наукового надбання, співпраця учитель-учень та інші. Серед пересторог – підготовка кадрів щодо викладання таких курсів, готовність педагогів до перекваліфікації, до збільшення об'єму навантажень на їх знаннєву парадигму, враховуючи кількість годин щотижневого навантаження, збільшення часу на підготовку до уроків тощо. Питання щодо індивідуальної готовності педагогів та підготовки на державному рівні до викладання інтегрованих курсів потребують додаткового дослідження.

Список використаних джерел

1. Васильченко Л., Гребін С., Фролов Д. Деякі аспекти реалізації інтегративного підходу до навчання в контексті нової української школи в закладах базової середньої освіти. *Освіта. Інноватика. Практика*, 2023. Т. 11. № 1. С. 6-10. <http://doi.org/10.31110/2616-650X-vol11i1-001>
2. Глузман Н. А. *Методико-математична компетентність майбутніх учителів початкових класів* : монографія. К. : Вища шк. XXI, 2010.
3. *Державний стандарт базової середньої освіти*. URL: <http://surl.li/szlx>
4. Дослідження щодо готовності педагогічних працівників до реалізації Концепції Нової української школи. *Аналітичний звіт*. URL: https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2020/10/13.-Teachers_Report_2020.pdf
5. Зайцева-Чіпак Н. О., Саприкіна М. А., Гондюл О. Д. *Дослідження «Future of Work 2030: як підготуватись до змін в Україні»*. URL: <https://careerhub.in.ua/wp-content/uploads/2021/07/Future-of-Work-research-Ukr.pdf>
6. Засєкіна Т. М. *Інтеграція в шкільній природничій освіті: теорія і практика*: монографія. К.: Педагогічна думка. 2020.
7. Інтегративний підхід в освіті – відповідь на виклики часу. *Інтегративний підхід : актуальність, сутність, особливості впровадження в умовах початкової школи* : навчально-методичний посібник / уклад. Н. Б. Ларіонова, Н. М. Стрельцова. Харків : Друкарня Мадрид. 2018. URL: https://znayshov.com/News/Details/navchalno-metodychni_posibnyky_dlia_pedagogichnykh_pratsivnykiv/12
8. *Інтегроване навчання: зміна сенсу освіти та виклик для вчителів*. URL: <https://osvita.ua/school/method/85062/>
9. *Концепція НУШ*. 2016. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
10. *Модельна навчальна програма «Інтегрований мовно-літературний курс (українська мова, українська та зарубіжні літератури). 5-6 клас»* (авт. Старагіна І.П., Новосьолова В.І., Терещенко В.М., Романенко Ю.О., Блажко М.Б., Ткач П.Б., Панченков А.О., Волошенюк О.В.). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2021/14.07/Model.navch.prohr.5-9.klas.NUSH-poetap.z.2022/Intehr.movn-lit.kurs-ukr.mova.ukr.ta.zar.lit.5-6.kl.Starahina.ta.in.04.10.pdf>
11. *Моніторинг НУШ. Результати та рекомендації: перший етап, 2019–2020 рр.* URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/nova-ukrainska-shkola/2021/Monitoring/Monitoring_vprovadzhennya_reformy_NUSH_rezultaty_ta_rekomendatsiyi_26_02.pdf
12. Моніторингове дослідження щодо забезпечення педагогічними працівниками впровадження реформи НУШ. *Інформаційно-аналітичні матеріали*. 2022. URL: https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2022/11/teaching-staff_2022.pdf
13. *Педагогіка вищої школи* : навч. посіб. / З. Н. Курлянд, Р. І. Хмелюк, А. В. Семенова та ін. ; за ред. З. Н. Курлянд. 3-тє вид., переробл. і доповн. К. : Знання, 2007.
14. *Про затвердження плану заходів на 2017-2029 роки із запровадження Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа»*. Розпорядження КМУ № 903-р від 13.12.2017 року. URL: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/58586/
15. Сімко Р. Т. Поняття готовності до професійної діяльності на сучасному етапі розвитку психологічної науки. *Проблеми сучасної психології*: зб. наук. праць К-ПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. Київ : Інститут психології ім. С. Костюка НАПН України, 2011. Вип. 13. С. 415–425.

References

1. Vasylchenko L., Hrebin S., Frolov D. Deiaki aspekty realizatsii intehratyvnoho pidkhdohu do navchannia v konteksti novoi ukrainskoi shkoly v zakladakh bazovoi serednoi osvity. *Osvita. Innovatyka. Praktyka*, 2023. T. 11. № 1. S. 6-10. <http://doi.org/10.31110/2616-650X-vol11i1-001>
2. Hluzman N. A. *Metodyko-matematychna kompetentnist maibutnykh uchyteliv pochatkovykh klasiv* : monohrafiia. K. : Vyshcha shk. KhKhI, 2010.
3. *Derzhavnyi standart bazovoi serednoi osvity*. URL: <http://surl.li/szlx>
4. Doslidzhennia shchodo hotovnosti pedahohichnykh pratsivnykiv do realizatsii Kontseptsii Novoi ukrainskoi shkoly. *Analitichnyi zvit*. URL: https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2020/10/13.-Teachers_Report_2020.pdf
5. Zaitseva-Chipak N. O., Saprykina M. A., Hondiul O. D. *Doslidzhennia «Future of Work 2030: yak pidhotuvatys do zmin v Ukraini»*. URL: <https://careerhub.in.ua/wp-content/uploads/2021/07/Future-of-Work-research-Ukr.pdf>
6. Zasiiekina T. M. *Intehratsiia v shkilnii pryrodnychii osviti: teoriia i praktyka*: monohrafiia. K.: Pedahohichna dumka. 2020.
7. Intehratyvnyi pidkhdid v osviti – vidpovid na vyklyky chasu. *Intehratyvnyi pidkhdid : aktualnist, sutnist, osoblyvosti vprovadzhennia v umovakh pochatkovoi shkoly* : navchalno-metodychnyi posibnyk / uklad. N. B. Larionova, N. M. Streltsova. Kharkiv : Drukarnia Madryd. 2018. URL: https://znayshov.com/News/Details/navchalno-metodychni_posibnyky_dlia_pedagogichnykh_pratsivnykiv/12
8. *Intehrovane navchannia: zmina sensu osvity ta vyklyk dlia vchyteliv*. URL: <https://osvita.ua/school/method/85062/>

9. *Kontseptsiiia NUSH*. 2016. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
10. *Modelna navchalna prohrama «Intehrovanyy movno-literaturnyy kurs (ukrainska mova, ukrainska ta zarubizhni literatury). 5-6 klas»* (avt. Starahina I.P., Novosolova V.I., Tereshchenko V.M., Romanenko Yu.O., Blazhko M.B., Tkach P.B., Panchenkov A.O., Volosheniuk O.V.). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2021/14.07/Model.navch.prohr.5-9.klas.NUSH-poetap.z.2022/Intehr.movn-lit.kurs-ukr.mova.ukr.ta.zar.lit.5-6.kl.Starahina.ta.in.04.10.pdf>
11. *Monitorynh NUSH. Rezultaty ta rekomendatsii: pershyi etap, 2019–2020 rr.* URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/nova-ukrainska-shkola/2021/Monitorynh/Monitorynh_vprovadzhennya_reformy_NUSH_rezultaty_ta_rekomendatsiyi_26_02.pdf
12. *Monitorynhove doslidzhennia shchodo zabezpechennia pedahohichnymy pratsivnykamy vprovadzhennia reformy NUSH. Informatsiino-analitychni materialy*. 2022. URL: https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2022/11/teaching-staff_2022.pdf
13. *Pedahohika vyshchoi shkoly : navch. posib.* / Z. N. Kurliand, R. I. Khmeliuk, A. V. Semenova ta in. ; za red. Z. N. Kurliand. 3-tie vyd., pererobl. i dopovn. K. : Znannia, 2007.
14. *Pro zatverdzhennia planu zakhodiv na 2017-2029 roky iz zaprovadzhennia Kontseptsii realizatsii derzhavnoi polityky u sferi reformuvannia zahalnoi serednoi osvity «Nova ukrainska shkola»*. Rozporiadzhennia KMU № 903-r vid 13. 12. 2017 roku. URL: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/58586/
15. Simko R. T. Poniattia hotovnosti do profesiinoi diialnosti na suchasnomu etapi rozvytku psykholohichnoi nauky. *Problemy suchasnoi psykholohii*: zb. nauk. prats K-PNU imeni Ivana Ohienka, Instytutu psykholohii im. H. S. Kostiuka NAPN Ukrainy. Kyiv : Instytut psykholohii im. S. Kostiuka NAPN Ukrainy, 2011. Vyp. 13. S. 415–425.